

נר לשולחן שבת

פרשת ויגש

גליון 851 תשפ"ד

בדרך - "וקרהו אסון - שהשטן מקטרג בשעת הסכנה". (רש"י מ"ד כ"ט)
"אל תרגזו בדרך" ... (מ"ה כ"ד)

מעשה בזוג שיצאו בספינה קטנה לשייט בים, בין כה וכה קמה עליהם רוח סערה חזקה. האישה החלה צועקת וזועקת לבעלה, רועדת כולה... ובעלה היה מפייס אותה שלא תפחד, ולא היתה מקבלת פיוס... עד שעלה עשן באפו - כעס מאד - ואמר: 'מקבל אני נזירות שמשון אם אכנס עוד פעם עם אשתי זאת בים'. עתה הוצרך האיש לצאת מעירו, לעזוב את מקום מגוריו וללכת למקום חפצו, אלא שהוא במדינה רחוקה ואפשר רק באוניה להגיע אליו, והרי נדר על עצמו שלא יסע עם אשתו באוניה. שאלה זו צדדים רבים לה, האם נלך אחר כוונתו, שלא היתה אלא לטייל עם אשתו בים, או אחר לשון נדרו ועוד. גם לא דומה ספינה העשויה לטיול, שהיא קטנה, לספינות גדולות ששטות בלב ים, שאין האדם מרגיש בהם כל כך צער סערת הים וגליו בשל גודלן.

השיב המבי"ט: יש ללכת אחר הענין לאיזה דבר נתכוון ולא אחר משמעות דיבורו ולשונו. כיון שאומר שכונתו היתה שלא נדר אלא על טיול, על דבר המצוי, ועתה שהוכרח ללכת לדור בארץ אחרת דרך ים אינו כולל הנזירות.

(שו"ת המבי"ט ח"ב קי"ז)

שבת שנת תקט"ו: החיד"א כאמסטרדם, בירת הולנד באותן שנים היה זה חורף קשה ביותר, יותר משבעים יום בהם כאשר אדם יקום בבוקר וירצה ליטול ידיו, המים קפאו במיכל ולא יצאו... חסדי ה' אזכיר אשר גמלני והציל ממות נפשי. בבוקר השכמתי ללכת אל בית הכנסת המשובח והמפואר ק"ק ספרדים והוא רחוק מהאכסניה שלי, הייתי צריך לעבור שלושה גשרים וכמה רחובות. ואני בתומי אלך והנה תוהו והאדמה חלקלקות, כי בהשכמה ירד מטר דק ויהי על הארץ קרח נורא, כמו ללכת על נתר ובורית... בכל זאת לא ירא לבי ללכת, מצוה היא, בית אלקים נהלך ברגש. רק דקדקתי בפסיעותי ואהי מתהלך בנחת. כבואי לרחוב בית הכנסת נשאתי עיני והנה עגלה באה במרוצה כנגדי, ומנהג העיר אמסטרדם שכל אדם נדחה מפני העגלות כי הדרכים רחבות והעגלות אינו חושש לשלום אף אדם, אפילו ירוצץ את גולגלתו... וגדול צערי, הייתי מוכרח לפנות לצדי הדרך, אך אוי לי מפני העגלה ואוי לי שהדרך חלקה מאד ומהצד השני הנהר, וזכורני שמיהרתי הצידה.

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך..." (מ"ד י"ח)

בדברי הדרכותיו סיפר הגאון רבי בן ציון אבא שאול: אמר לי מוחנך אחד, אם רוצים לבחון את מידת הנימוס של תלמיד, רואים אם הוא נכנס לתוך דברי חברו - זו ראייה שהוא חסר דרך ארץ. אבל אם הוא ממתין עד שהשני יסיים ורק אחר כך אומר דבריו הוא בעל נימוס ודרך ארץ.

והוסיף רבינו: לדעתי כיוון אל האמת. לדאבון לב יש שלומדים תורה כראוי, אבל בדרך ארץ אינם נזהרים. מלבד חסרון דרך ארץ גופא, לפעמים נגרם מכך חילול שם שמים. אפשר לראות זאת לעיתים אף בדברים פעוטים. איך יכול אדם לצעוד במקום שזה עתה עמלו על נקייתו וכיוצא בזה... ("אור לציון - חכמה ומוסר" ק"ע)

"ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו". (מ"ז י"ב)

האדם חייב לעשות חסד על פי דרך הטבע, הלא הוא חי ומתפרנס בכל עניניו מאוצר החסד. אדם נושם אויר חיים אין כסף. נהנה מאור השמש בלי תשלום. שותה מים מנהרות ובורות חנם. הרוח מקררת אותו בחנם. שורת הדין שגם עליו לגמול חסד עם אחרים, זה שנאמר "מכלכל חיים בחסד". הקב"ה זן מכלכל ומפרנס את החיים במידת החסד, כדי שכל הברואים יתנהגו כך, יעשו חסד אלו עם אלו. ("מעשי למלך" ויחי)

הגאון רבי זיידל אפשטיין השריש בתלמידיו שבהתבוננות קלה יבחין כל אדם כי במשך היממה הוא עושה מעשי חסד רבים, הן בביתו והן בחוץ, כל פעולה שאדם מטיב עם הזולת היא חסד. כל אמירת שלום, כל הקשבה והארה לזולת היא חסד, גם המעשים שאדם עושה לעצמו ויש בהם טובה לשני. בחשבון פשוט יוצא שאדם מטיב לזולתו מאות פעמים ביום. כמה הפסד יש כאשר עושים את כל זה בלי מחשבה שזו עשיית רצון הבורא והליכה בדרכיו, מה הוא גומל חסדים אף אתה היה גומל חסדים.

לעומת זאת כאשר האדם זוכר זאת הוא משתדל לעשות את החסדים עם מח ולב ולא מלומדה. וכן, עצם הידיעה הזו מרוממת ומקדשת אותו. ("לעבדו בלבב שלם")

הגענו לתחנה ברגע האחרון, כאשר הרכבת צפרה בהכרזה על כוונתה לצאת לדרכה. הנהג שלנו צפר אף הוא צפירות רמות... נהג הרכבת שהבחין בנו - החליט להמתין עד שנגיע! כך הספקנו את הרכבת באופן בלתי גיוני לחלוטין! ("נתיבי אור")

יוסף איננו: "ויצא האחד מואתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו". (מ"ד ב"ה)

מעשה ביוסף שנתעלם מן העין

יאירו המאורות הגדולים... החכמים השלמים ותופשי התורה אשר בצפת תובב"א, אודות יהודי אחד בשם יוסף שנתעלם מן העין פה בעיר בגדד.

יוסף זה דרכו היתה כל הימים לסבב בשווקי העיר לקנות כסף וזהב אשר ימצא. ויהי היום, בא אליו גוי בשם תשבולי, מפורסם בעיר שהיה חופר באדמה ומוציא אבנים ומוכרם לצורך בנין, ויאמר אליו בעורמה שהוא מצא בחפירותיו חפצים מכסף וזהב וכן מטבעות ישנים ורוצה למוכרם לו בהחבא.

וזה הגוי דרכו לפתות אנשים ולהורגם, וכן ניסה לעשות לקצת יהודים לרמותם ולא הועילו מעשיו, ופיתה את יוסף ונלכד ברשתו ונתפתה ללכת אליו בערב, בעת שסוגרים את שערי העיר, מפחד מלך פרס, ומן החומה לעיר יש מדבר שומם וביתו של תשבולי הינו סמוך למדבר השומם, שם בכל יום חפירותיו.

והנה בראות בני משפחתו של יוסף כי לא שב לביתו, נבהלו נחפזו באישון ליל וילכו עם "הסובאשי" - הקצין הממונה באימפריה העותומנית על הסדר העירוני - לביתו של תשבולי. ויקראו לו. ויאחר לצאת, כשיצא היה נראה עייף ורגע ידים, כולו מזיע ויחרד לראותם.

ויאמר לו הסובאשי 'היכן היהודי שבא עימך'. ויאמר 'לא היו דברים מעולם, לא ראיתי אף יהודי כאן'. ויאמרו בני משפחת היהודי-גואלי הדם לסובאשי 'עתה הרוג אותנו, תפוס אותנו'. ויבואו מכירי הגוי ויאמרו 'אנו ערבים עליו עד הבוקר'.

ויהי בבוקר, שמו את תשבולי במשמר לעונשו ביסורים, אולי יודה על הדם אשר שפך. אך הוא לא הודה והכחיש מכל וכל.

הנה העדויות שהגיעו לבית הדין בפרשה עצובה זו של העלמות יוסף:

העיד שייך יחיא, כי באותו בוקר, למחרת הרצח בא גוי פקיד המכס וסיפר לו: "חבל על יוסף היהודי שנהרג בידי תשבולי! אמש, אחר סגירת שערי בגדד מצאתי את יוסף הולך במדבר, אותו שטח הפקר בין חומת העיר לבתי המגורים. שאלתיו, להיכן אתה הולך בזמן כזה במדבר השומם, זמן ומקום סכנה, דבר חשוד הוא... שמא יש עימך דבר שאתה מבריחו מהמכס.

מיששתי אותו וחיפשתי ומצאתי אצלו לחם וצנונות ובהגורתו היו פרוטות רבות. ואשא עיני ואראה מרחוק את התשבולי. אמרתי לו, שמא אל הבליעל הזה אתה רוצה ללכת, אל תלך עימו, הוא יהרוג אותך, זו דרכו לפתות אנשים ולהורגם, חזור בך. משכתי והכיתי אותו והפצרתיו בו שיחזור, עד שהיה שם זקן ערבי ואמר לי: 'למה תכה כל כך את היהודי הזה, תן לו שילך לאיפה שהוא רוצה'. באמת חבל עליו שלא שמע לעצתי ונהרג'.

עוד העידו כמה אנשים, כי ארבעה ימים קודם, תשבולי הרע הזה היה מפתה את יוסף לבוא אליו, ולא רצה ללכת אליו.

העיד יצחק כי שכנו של התשבולי הזה שאל אותו לפי תומו 'מצאתם כבר את ההרוג יוסף שאתם מחפשים אחריו'. ואמר 'לא מצאנוהו'. ויאמר לו הגוי 'אני יודע שנהרג והיכן מקום קבורתו'. והיה רוצה להראות לנו את קברו. אלא שפתאום בא גוי חברו ואמר לו 'מה אתה רוצה להראות להם, לתת חרב ביד המלכות להורגך, הרי יתפשוך ויאמרו שאתה הרגת אותו...'

גם העיד מנחם אושיש, שהיה גוי שאמר ליהודים 'בואו עימי ותעמדו מנגד הרחק, כי מפחד אני מבני שבט המאהלה שלא יראו אותי מראה לכם הקבר'. ובא תוגר אחד ומשך אותו בחירופים וגידופים באומרו 'אתה עושה היזק לבני המאהלה מפני המלכות'.

השיב מהר"ם אלשיך, על פי עדויות אלו נראה ברור להתיר את אשת יוסף להנשא. (שו"ת מהר"ם אלשיך מ"ה ועיין "דברי ריבות" שצ"ה)

כנראה החלקתי, הוכיתי ברקתי והתעלפתי, ונזדמן שם יהודי ונשאני לבית הכנסת. כך מצאתי את עצמי בהול ורותת מבלי דעת מה ארע עימי. המשרת שהלך אחרי הוא שסיפר מה קרה. אחר כך פתחתי סידור ואביט, והנה אינני רואה האותיות, מרוב הבלבול והצער לא נותרה בי נשמה... התפללתי בעל פה. אחרי התפילה השפיע עלי ה' טוב ואור עיני חזר, ברוך הא-ל המושיע.

טבת שנת תקל"ה, החיד"א שוב עובר בהולנד ושוב חורף אירופי

ביקשנו לשכור עגלה ודרשו ממון רב, כי הדרך בהולנדה בחורף רע מאד, בוץ וטיט עמוק וצריך שישה סוסים לעגלה. והפצרתי לנכות מהמחיר ולא אבה העגלון שמוע והלך. אחר כך שקלתי הדבר, חישבתי דרכי ושלחתי אחריו והלכו ארבע פעמים ולא בא והייתי בצער... אחר כך בא ונתפשרנו.

אכן ראינו כי הדרך רע ומסוכן, ובשישה סוסים נסענו ובאנו באישון לילה ואפילה בנס, כי סמוך לעיר העגלה נטבעה בטיט והיינו בסכנה, כמעט נתהפך הקרון עלינו... ברחמיו באנו לשלום.

למחרת, היינו צריכים לעבור את הנהר, ובבוקר היה רוח חזק ומקפיא והמתנו ב' שעות עד שנכנסנו לספינה. כשקרבו לעיר היה קרח נורא ולא יכלה הספינה להמשיך, ונכנסנו בקיאיא קטן. והיו המלחים מחזיקים מוטות עץ שחודם ברזל ונסמכים עליהם ושוברים הקרח בכך. הודו לה' כי טוב שהצילנו. ("מעגל טוב")

אמירת "נשמות כל חי" בעשרה מסוגלת להביא מזור ומרפא. יוסף:

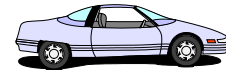
פעם בא הלך עני בימי החורף הקשים להורודנא-גרודנא. מרוב הליכתו בדרך במזג האויר הקשה התמוטט, קפוא מקור. הביאווה לבית המדרש, הניחוהו ליד התנור, להשיב את נפשו. רבינו נענה ואמר, מה לכם לבקש הרבה תחבולות, שיאמר "נשמת" ועל ידי כך יתחמם ויתרפא מידי! (מבוא ל"סוד ושוש העבודה")

מספרים - מעשה שארע לפני שנים. משפחה יצאה מביתה בעיר ניו יורק לחופשת הקיץ בהרים. כשאמר האב את תפילת הדרך השמיט את המילים "וחיות רעות בדרך".

לאחר מכן הסביר לילדיו, שתפילת הדרך נתקנה לפני מאות שנה, בשנים ההם היתה סכנות של חיות רעות בדרך, זאבים ביערות ובעלי חיים טורפים רבים, אפילו אריות, אבל היום הסכנות השתנו, היום אין חיות רעות...

המשיכו בנסיעתם, והנה באחד מעיקולי הדרך שני דובים חצו את הכביש בנחת. בשל תנאי הדרך הוא לא הצליח לעצור את הרכב והתנגש בדובים... תוצאות אותה תאונה לא היו פשוטות. ("נר לשולחן שבת")

משיחותיו של הגה"צ רבי נסים יגן: היה זה לפני שנים רבות, שהיתי עם בני הקטן בגבעת עדה. התעכבנו במקום מעט יותר מהמתוכנן והיה חשש שנפסיד את הרכבת. הרכבת היתה עתידה לצאת בשעה חמש בדיוק. השעה היתה עשרה לחמש ואנו היינו במרחק חמישה ק"מ מתחנת הרכבת בבנימינה...

לא ידעתי מה לעשות, אבל ביתנים התחלתי לרוץ. הבן שלי שאל "למה אנחנו רצים". ואני השבתי לו שהרכבת יוצאת עוד עשר דקות ואנחנו צריכים לעשות השתדלות לתפוס אותה. "ואם נאמר תהלים - זה יעזור" שאל בני ואני השבתי: "בודאי, תהלים עוזרים תמיד" ושנינו יחד התחלנו לומר "שיר המעלות".

והנה יצאה מחניית בית סמוך מכונית חדשה. לא הכרתי את הנהג, אולם הוא עצר לפתע וצעק לנו: "תכנסו מהר, אין זמן!" מבלי לחשוב פעמיים נכנסנו. לא ידעתי להיכן הוא נוסע, אבל הבנתי שהוא נוסע לכיוון אליו מיהרנו, כך יקרב אותנו אל הרכבת. הנהג מצידו פתח בנסיעה מהירה מאד. "להיכן אתה ממחר" שאלתי, והתשובה הייתה אותי בתדהמה. "אני חייב להספיק את הרכבת שיוצאת בחמש, אסור לי לאחרי!" הסביר.